

“Evet, ifrat veya tefrit, delillere karşı bir isyandır. Yani sahife-i âlemde yaratılan delail, uhûd-u İlahiye hükmündedir...” devamıyla birlikte izah edebilir misiniz? İfrat veya tefrit neden delillere karşı isyan oluyor?

İfrat: Kelime anlamı olarak, haddinden geçmek, pek ileri gitmek manalarına geliyor.

Tefrit: Kelime olarak, ortalamanın, yani vasatın çok altında kalmak, geride kalmak, normalden aşağı olmak gibi manalara geliyor. İfratın zıddı tefrit oluyor.

Her şeyin aşırısı zararlıdır. Güzel olan orta yoldur. İnsan orta yolu hem hazmedebilir hem de takat ve güç yetirebilir. Ama ifrat ve tefrit insanın kaldıracağı bir yük değildir. Bu ifrat ve tefritin çok alanları ve şubeleri vardır.

Mesela bir adama takatinden ziyade iş vermek ifrat iken, işsiz ve atıl bırakmak da tefrittir. Vasat olanı ise kaldıracağı ve yapabileceği bir iş verip, hem aşırı yükten hem de tembellikten onu muhafaza etmektir.

Vasat, yani ifrat ve tefrite gitmemek, kainatla uyum ve ahenk kurmak demektir. Zira kainatta her şey bir denge ve ahenk üzerine yaratılmıştır. İnsan bu ahenk ve dengeye ancak vasat ile uyum sağlayabilir. Bunun dışına çıkmak, yani **ifrat** ve **tefrite** gitmek uyumsuzluk ve dengesizliktir ki, bu da bir çeşit isyan ve zulümdür.

Kainattaki her bir şey Allah'ın varlığına ve birliğine işaret etmek için tasarlanıp dizayn edilmiştir. İnsana da bu tasarı ve dizaynı okuyup anlayacak bir akıl ve kalp takılmıştır. İnsanın fıtratındaki bu özelliğe dikkat ile bakıldığında, insanın o delilleri okumak ve anlamak için vazifelendirildiği anlaşılıyor. Şayet insan bu delilleri görmezden gelip okumaz ve bu delillere karşı lakayt kalırsa tefrit olur, o delilleri başka maksat ve ideolojiler için su-i tevil ederek maniple ederse ifrat olur. Materyalist felsefenin fen ilimleri inkara medar ve kaynak yapması, ifrata bir örnek teşkil eder. Esasında deliller karşısındaki ifrat ve tefrit fitri ve akli bir isyandır.